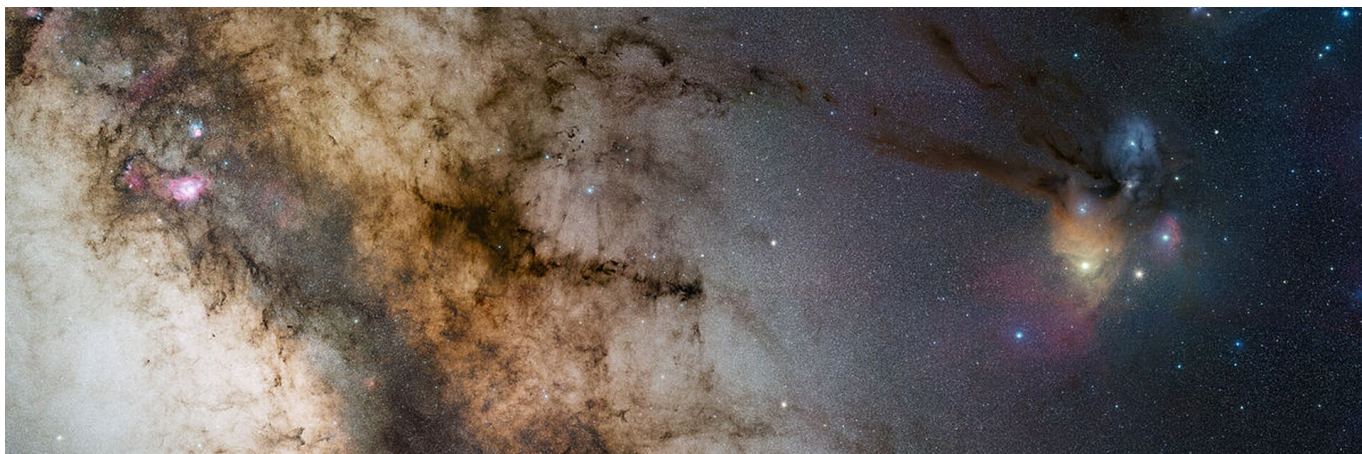

Psychoanaliza – stanowisko

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Sigmund Freud, *Nieświadomość*, [w:] Zofia Rosińska, *Freud*, Warszawa 2002.
- Źródło: Sigmund Freud, *Kultura jako źródło cierpień*, [w:] B. Markiewicz, *Od Nietzschego do filozofii współczesnej. Wybór tekstów*.
- Źródło: Sigmund Freud, *Zarys psychoanalizy*, tłum. J. Prokopiuk, Warszawa 1975.

Psychoanaliza – stanowisko

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

W jaki sposób kultura, religia, normy obyczajowe kształtują ludzką psychikę? Sigmund Freud odkrył, że zależność od ogółu norm społecznych doprowadza do powstania w psychice superego, czyli nadjaźni. Kulturowe nakazy i zakazy, przyswajane już na etapie wychowania, stanowią rodzaj zabezpieczenia przed skutkami ludzkich popędów. Największe dokonania Freuda to podział ludzkiej psychiki na trzy części: ego, id i superego, a także rozróżnienie na sfery świadomości, podświadomości i nieświadomości. Był to punkt wyjścia dla stworzenia teorii psychoanalizy.

Twoje cele

- Poznasz poglądy Freuda na mechanizmy kształtujące psychikę człowieka, w tym instancje psychiczne.
- Wyjaśnisz, w jaki sposób, w ujęciu Freuda, życie w społeczeństwie wpływa na procesy psychiczne jednostki.
- Przeanalizujesz opisany przez Freuda podział ludzkiej psychiki i działanie ego jako „rozmiejcy” pomiędzy id a superego.
- Wyjaśnisz, z czego wynika konflikt natury i kultury, który wywołuje cierpienie człowieka.

Przeczytaj

Metodologicznym punktem wyjścia twórcy psychoanalizy był **mechanistyczny determinizm**, zgodnie z którym wszystkie zjawiska zachodzące w życiu człowieka, zarówno fizycznym, jak i psychicznym, da się wyjaśnić, odwołując się do tych samych podstawowych praw, opierających się na zasadzie mechanicznej przyczyny (bodźca) i skutku (reakcji). Freud był przekonany, że jeżeli w świecie fizycznym wszystko jest uwarunkowane określonymi fizycznymi przyczynami, to ta zasada musi się również sprawdzać w obszarze ludzkiej psychiki. Dlatego tak duże nadzieje pokładał początkowo w neurologii. Później doszedł do wniosku, że dostarcza ona jedynie wiedzy o lokalizacji zjawisk psychicznych, a nie pomaga w ich zrozumieniu, co jest przecież najważniejszym celem **psychoanalizy**. Poszukiwał podstawowych praw, mechanizmów, za pomocą których można by wytłumaczyć wszystkie zjawiska psychologiczne, a dzięki temu także obyczajowe, kulturowe, religijne i filozoficzne.

Badając przypadek Anny O. i inne jemu podobne, Freud doszedł do przekonania, że reakcjami emocjonalnymi człowieka i jego przekonaniem sterują nieświadome mechanizmy, które dzięki zastosowaniu odpowiedniej metody analizy, można rozpoznać, a następnie tak przepracować, by zlikwidować szereg uciążliwych symptomów utrudniających prawidłowe funkcjonowanie człowieka.

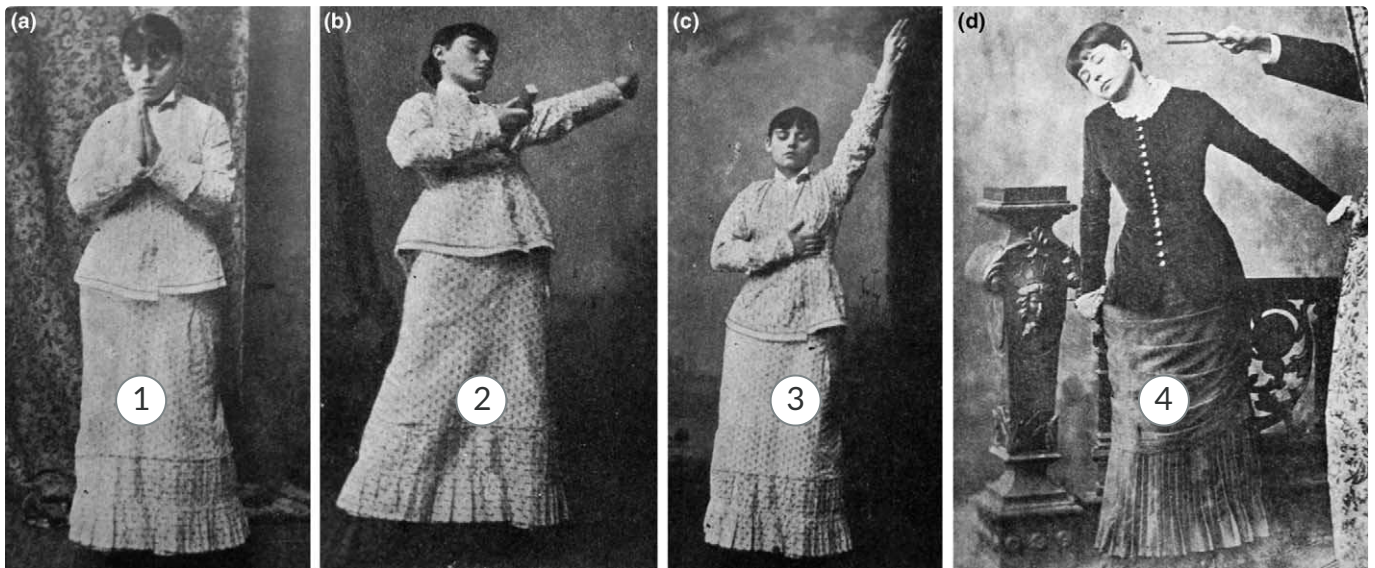
Źródło: Leopold Pilichowski, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Punktem zwrotnym w karierze Freuda był **przypadek Anny O.** Pod pseudonimem tym kryje się sufrażystka i działaczka społeczna Berta Pappenheim – pacjentka Josefa Breuera. Była to młoda osoba, która pielęgnowała swojego ojca na łożu śmierci. Kiedy ten zmarł, pojawiły się u niej poważne zaburzenia mowy i widzenia, paraliż członków, a także brak czucia. Breuer wprowadzał pacjentkę w stan hipnotyczny, podczas którego rozmawiali o jej dolegliwościach. Po przebudzeniu dolegliwości ustępowały, jednak wracały po jakimś czasie. Po kilku takich sesjach Anna O. zakochała się w swoim terapeutę, co wzbudziło zazdrość jego żony. Zdecydował się on więc przekazać pacjentkę Freudowi. Ponadto Breuer zrezygnował całkowicie z tej formy terapii z obawy przed powtórzeniem się takiej sytuacji.

Freud okazał się przenikliwy i uparty tam, gdzie Breuer lękał się konwenansów. Zauważył mianowicie, że silny związek pacjenta z lekarzem nie jest u neurotyków

przypadkowy, a jest po prostu jednym z symptomów zaburzenia. Uświadomienie sobie tego

można uznać za symboliczny moment narodzin psychoanalizy, która opiera się m.in. na badaniu relacji emocjonalnej terapeuty i pacjenta.

1

sugestia modlitwy

2

sugestia samobójstwa

3

sugestia złożenia przysięgi

4

hipnoza za pomocą kamertonu

Eksperyment zachowania człowieka pod wpływem hipnozy, przeprowadzony w klinice w Budapeszcie na Wydziale Zdrowia Psychicznego i Patologii.

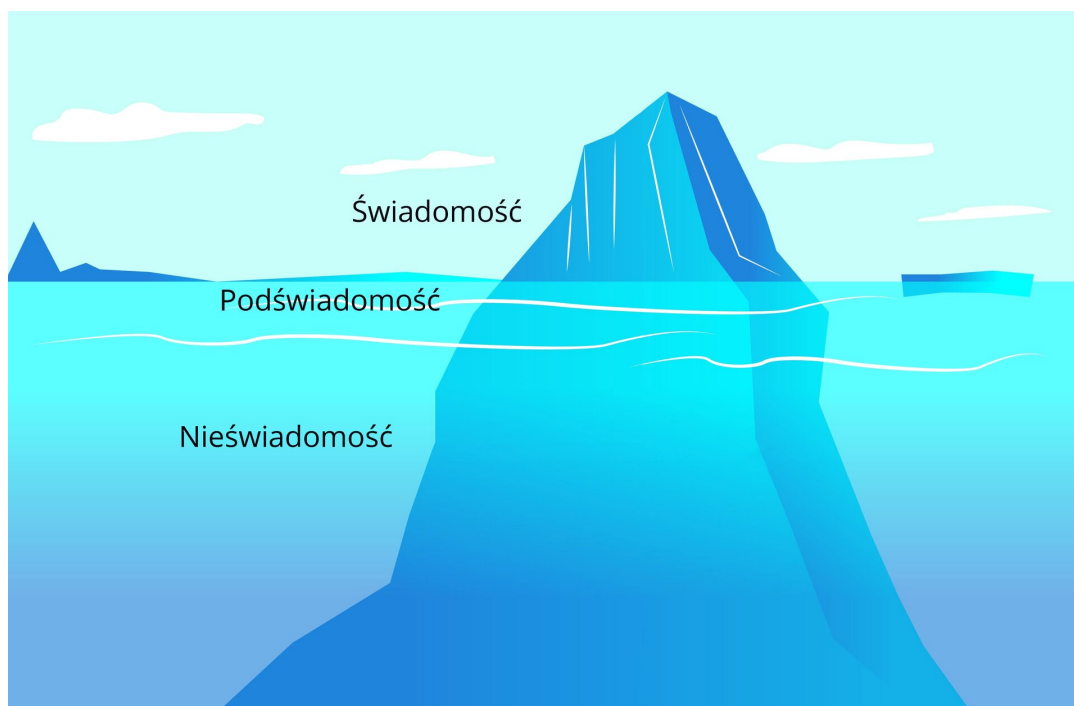
Metoda ta, stosowana umiejętnie, daje nam bardzo interesującą wiedzę na temat psychiki ludzkiej. Wyobraźmy sobie, że nauczyciel przed lekcją filozofii zahipnotyzował jednego z uczniów. W hipnozie zasugerował mu, żeby na hasło podane podczas lekcji wstał i otworzył okno. Tym hasłem może być np. słowo „kopytko”. Kiedy w trakcie lekcji mimochodem nauczyciel wypowiada wspomniane słowo, ów uczeń automatycznie wstaje i otwiera okno. Na pytanie innych uczniów, dlaczego to zrobił, odpowiada: „Bo było mi duszno”. Co tutaj obserwujemy? Po pierwsze, że uczeń ten robi coś pod wpływem bodźca, którego nie jest świadom. Po drugie, że podaje fałszywe wyjaśnienie („Bo było mi duszno”), co do którego jest przekonany, że jest prawdziwe. Oba te fakty leżą u podstaw całej doktryny Freuda. Dzięki temu wykazał on fundamentalne ograniczenia ludzkiej

samowiedzy. Wydaje nam się tylko, że wiemy, co i dlaczego robimy, a tak naprawdę prawdziwe czynniki są ukryte. To one kierują naszym życiem, nierzadko doprowadzając do katastrofy czy załamania nerwowego, mimo że nic lub prawie nic o nich nie wiemy.

Źródło: Wikimedia Commons, Karoly Laufenauer, domena publiczna.

Początkowo jako metodę terapeutyczną Freud stosował **hipnozę** – podobnie jak Breuer. Od początku było dla Freuda zastanawiające, dlaczego metoda hipnozy usuwa objawy jedynie na jakiś czas. Doszedł do wniosku, że uśpienie pacjenta powoduje jednocześnie uśpienie prawdziwego źródła jego problemów. Źródło to lokuje się bowiem nie w obszarze głębokiej nieświadomości, ale w obszarze tzw. struktur i mechanizmów *ego* człowieka. Analizując tę sytuację, Freud wypracował teorię **topografii** (tj. jakby mapy) **psychiki ludzkiej**. Wyróżnił dwa podziały:

- na nieświadomość, podświadomość i świadomość;
- na id, ego i superego.

Eksperymenty z hipnozą, podobnie jak wiele innych faktów natury psychicznej (np. czynności pomyłkowe: przejęzyczenia, zapomnienia), wskazują, że istnieje w ludzkiej psychice obszar nieświadomy, w którym rozgrywają się ważne dla naszego życia procesy. Najgłębszą warstwę tego obszaru stanowi nieświadomość. Zlokalizowane są w niej podstawowe popędy. Obszar ten znajduje się całkowicie poza obszarem świadomości i został nazwany przez Freuda **systemem nieświadomym**. Ale istnieje też płytsza warstwa tego obszaru, mianowicie szereg treści, które zostały z jakiegoś powodu wycofane ze świadomości (są to rzeczy, które były świadome, ale już nie są). Warstwę tę Freud nazwał **systemem podświadomym**. Świadoma część naszej psychiki zajmuje stosunkowo nieznaczną część naszego życia psychicznego (jest niczym wierzchołek góry lodowej) – Freud nazwał ten obszar **systemem świadomym**.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Relacje między tymi trzema obszarami wyjaśnia następująco:

Nieświadomość

[...] jako wynik psychoanalizy podajemy, że akt psychiczny przechodzi w ogólności przez dwie fazy, między którymi włączony jest pewien rodzaj kontroli (cenzury). W fazie pierwszej akt jest nieświadomy i należy do systemu Nśw; jeżeli w trakcie kontroli zostaje przez cenzurę odrzucony, to przejście w drugą fazę jest dlań zamknięte; jest on wtedy „wyparty” i musi pozostać nieświadomy. Jeżeli jednak przejdzie on tę próbę pomyślnie, to wkracza w fazę drugą i zaczyna przynależeć do drugiego systemu, który chcielibyśmy nazwać systemem Św.

Źródło: Sigmund Freud, *Nieświadomość*, [w:] Zofia Rosińska, *Freud*, Warszawa 2002.

Dlaczego akt psychiczny przechodzi przez te fazy? Skąd w ogóle biorą się akty psychiczne? Dlaczego niektóre z nich zostają wycofane do systemu podświadomego, a inne nie? Odpowiedź na pierwsze dwa pytania wydaje się pozornie najprostsza: ludzkie akty psychiczne i ich dynamika biorą się z **popędów**. Popęd zaś to postać, jaką przyjmuje ludzka energia psychiczna. Ludzki organizm, jak każdy inny, potrzebuje do funkcjonowania energii. Pochodzi ona z przemiany materii. Część tej energii zostaje zużyta do podtrzymania funkcji biologicznych, część zostaje niejako przydzielona psychice człowieka. I tę psychiczną postać energii Freud nazwał **libido**. Jest to termin powszechnie kojarzony z seksualnością. Tymczasem Freud rozumiał przez libido energię leżącą u podstaw każdego nieświadomego popędu. Na każdy popęd składają się trzy elementy: **siła popędu**, **przedmiot popędu** oraz jego **ruchliwość** (zdolność do przemieszczania się, przenoszenia na inne przedmioty, sublimacji). Popędów jest wiele – Freud rzeczywiście uważał, że popędy seksualne odgrywają główną rolę w psychice ludzkiej, nie twierdził jednak, że są jedyne.

Niektóre popędy doznają wycofania, czyli ich proces uświadamiania oraz realizacji zostaje zahamowany. Wyjaśnienia tego zjawiska należy szukać w podziale na id, ego i superego. Obszar nieświadomy naszej psychiki, w którym lokują się popędy, Freud określił mianem id. Jest to najbardziej prymitywna i najbardziej podstawowa część naszej psychiki. Jej celem jest rozładowanie napięcia, czyli zaspokojenie popędów. Inspirując się być może Schopenhauerem, Freud twierdził, że naszemu libido stale towarzyszy pewne nieprzyjemne napięcie – dlatego zaspokojenie popędu pociąga za sobą doświadczenie ulgi, które jest istotą przyjemności. Według Freuda, id kieruje się zasadą przyjemności. Jednak wadą struktury id jest jej podstawowe zaślepienie – id dąży do swoich celów „po trupach”. Widzimy jakiś obiekt pożądania i chcemy go natychmiast, „tu i teraz” – bo tak działają nasze popędy. Większość z nich ma charakter seksualny – przede wszystkim dlatego, że tak

rozładowywali napięcie nasi przodkowie, a my odziedziczyliśmy po nich skłonności. A poza tym jest to najbardziej ekonomiczne – w krótkim czasie rozładowujemy maksimum energii.

Jednak dążenie zawsze i wszędzie do natychmiastowego zaspokojenia popędów okazuje się strategią dość nieskuteczną, bo nieracjonalną. Id nie liczy się z rzeczywistością, napotykać nieustannie na jej bolesny opór. Nasze pragnienia nie zawsze i nie wszędzie dają się zaspokoić. Sytuacja ta doprowadziła do wykształcenia się struktury ego. Ego rządzi się zasadą rzeczywistości, adaptując nasze pragnienia do działań w świecie obiektywnym. Zaborcze id żąda wszystkiego natychmiast, natomiast ego, sprawując kontrolę nad naszymi funkcjami poznawczymi, pomaga nam podjąć konkretne, dostosowane do rzeczywistości działania.

Człowiek to jednak nie tylko zbiór popędów wchodzących w interakcję ze światem realnym. Żyjemy przecież w społeczeństwie. Fakt ten doprowadza do wykształcenia się w naszej psychice superego, czyli nadjaźni. Jest ono odpowiedzialne za **normy moralne**. Tworzą je nakazy i zakazy moralne, społeczne, prawne, czy religijne, a także wartości kulturowe, które zabezpieczają przed skutkami destrukcyjnych popędów. Superego powstaje w procesie wychowania – jest nieustannie wzmacniane oraz podtrzymywane przez komunikaty moralne uzyskiwane w środowisku społecznym, w którym żyjemy.

Tak rozumiana psychika ludzka to miejsce stałych konfliktów. Właściwie konflikt rozgrywa się niejako między trzema zważnionymi stronami: zachłannym id, zazwyczaj nadmiernie restrykcyjnym superego oraz rzeczywistością. Ego pojmowane jest zaś ostatecznie przez Freuda jako rozjemca:

((Sigmund Freud

Zarys psychoanalizy

Działanie ego jest wtedy poprawne, kiedy jednocześnie zadowala wymogi id, superego i rzeczywistości, a więc kiedy potrafi wymogi te pogodzić.

Źródło: Sigmund Freud, *Zarys psychoanalizy*, tłum. J. Prokopiuk, Warszawa 1975.

Wprowadzenie tej równowagi jest właśnie głównym zadaniem psychoanalizy.

Słownik

determinizm

(łac. *determino* – ograniczam) pogląd, zgodnie z którym zajście każdego zdarzenia (zjawiska) jest wyznaczone jednoznacznie przez zdarzenie (zjawisko) poprzedzające je w czasie; stanowi zasadę wyjaśnienia prawidłowości i przewidywania zdarzeń (zjawisk)

psychoanaliza

(gr. *psyche* – dusza; *analysis* – rozkładanie, rozbiór) kierunek w psychologii XX w., wyjaśniający funkcjonowanie i rozwój osobowości człowieka działaniem nieświadomych instynktów, popędów i dążeń pozostających we wzajemnym konflikcie

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem. Z czego wynika konflikt natury i kultury, który wywołuje cierpienie człowieka?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PuFOXpCR3>

Sigmund Freud

Kultura jako źródło cierpień

Tym, co określa cel życia, jest [...] po prostu program zasady rozkoszy. Zasada ta od samego początku rządzi działaniem aparatu psychicznego; nie można wątpić w celowy charakter tej zasady, a jednak jej program pozostaje w konflikcie z całym światem, i to zarówno z makrokosmosem, jak i z mikrokosmosem. Program ten nie da się w ogóle zrealizować, sprzeciwia mu się cała organizacja wszechświata; można by powiedzieć, że plan „stworzenia” nie przewiduje, aby człowiek mógł być „szczęśliwy”. [...]

Nasza analiza szczęścia jak dotąd nie nauczyła nas wiele ponad to, co powszechnie o nim wiadomo. Także wtedy, kiedy zadamy sobie pytanie, dlaczego ludziom tak trudno osiągnąć szczęście, prawdopodobieństwo znalezienia nowej odpowiedzi nie jest zbyt wielkie. Odpowiedź na to pytanie daliśmy już wówczas, gdy wskazaliśmy na trzy źródła naszych cierpień: potęgę natury, kruchość naszego ciała i niedoskonałość struktur organizacyjnych, które regulują wzajemne stosunki ludzi w rodzinie, państwie i społeczeństwie. Jeśli chodzi o dwa pierwsze źródła, to nie możemy długo zastanawiać się nad naszym sądem – jesteśmy zmuszeni po prostu uznać te źródła cierpienia i stwierdzić ich nieuchronność. Nigdy nie opanujemy w pełni natury, a nasz organizm, który sam jest jej częścią, pozostanie zawsze tworem przemijającym i ograniczonym, jeśli chodzi o jego zdolność dopasowania się i sprawność. Poznanie tego faktu bynajmniej nie paraliżuje nas; przeciwnie, nadaje ono kierunek naszej działalności. Jeśli nawet nie potrafimy usunąć wszelkich cierpień, to jednak niejedno z nich usunęliśmy, a inne uśmierzyliśmy; przekonało nas o tym doświadczenie wielu tysięcy lat. W innym

stosunku pozostajemy do trzeciego, społecznego źródła cierpienia. Jeśli chodzi o to źródło, to bynajmniej nie chcemy, żeby istniało ono nieskończenie; nie potrafimy dopatrzeć się racji, dla których stworzone przez nas samej struktury organizacyjne nie miałyby dawać nam większej ochrony przed cierpieniem i w większym stopniu przyczyniać się do naszego szczęścia. W istocie, kiedy pomyślimy, jak bardzo zawodzi nas ta forma ochrony przed cierpieniem, powstaje w nas podejrzenie, że także tutaj właściwą przyczyną takiego stanu rzeczy jest jakaś część nie przewyżnionej natury, a mianowicie, nasza własna istota psychiczna.

Przy próbie rozważania takiej możliwości spotykamy się z pewnym tak zdumiewającym twierdzeniem, że nie możemy się przy nim nie zatrzymać. Głosi ono mianowicie, że wielka część winy, jeśli chodzi o naszą nędzę, spada na tzw. kulturę; bylibyśmy o wiele szczęśliwsi, gdybyśmy się jej wyrzekli i wrócili do stanu prymitywnego. Twierdzenie to uważam za zdumiewające, ponieważ – niezależnie od definicji pojęcia kultura – pewne jest przecież, że wszystko, za pomocą czego staramy się obronić przed groźbą cierpienia, należy właśnie do tejże kultury.

[...] słowo „kultura” oznacza całą sumę osiągnięć i struktur organizacyjnych, dzięki którym nasze życie stało się tak różne od bycia naszych zwierzęcych przodków, i służy dwóm następującym celom: obronie człowieka przed naturą i regulowaniu stosunków między ludźmi. [...] Rozwój kultury przedstawia się nam jako szczególnego rodzaju proces, który przebiega niejako ponad ludzkością i w którym podoba się nam to, co budzi zaufanie. Proces ten możemy scharakteryzować mówiąc o przemianach, jakich dokonuje on w znanych ludzkich predyspozycjach popędowych, a których zaspokojenie jest przecież ekonomicznym zadaniem naszego życia. [...] Sublimacja popędu jest szczególnie wyróżniającą się cechą rozwoju kultury, cechą, która pozwala odegrać ważną rolę w życiu kulturalnym wyższym funkcjom psychicznym, dającym początek nauce, sztuce i ideologii. Jeśli pójdziemy za pierwszym wrażeniem, to nie będziemy mogli oprzeć się pokusie i nie powiedzieć, że narzuconym przez kulturę losem popędu jest sublimacja. [...] W końcu – i to wydaje się rzeczą najważniejszą – nie można nie zauważyć, w jakim stopniu kultura zbudowana jest na pohamowaniu popędu, jak bardzo oparta jest właśnie na niezaspokojeniu (stłumieniu, wyparciu, a może jeszcze czymś?) potężnych popędów. Te *kulturowe wyrzeczenia* panują nad wielką dziedziną społecznych stosunków ludzkich; wiemy już, że są one przyczyną nienawiści, przeciwko której musiały walczyć wszystkie kultury. [...] Niełatwo jest pojąć, w jaki sposób można wyrzec się zaspokojenia popędu, nie jest to bowiem zbyt bezpieczne – gdyby człowiek w sposób ekonomiczny nie kompensował sobie tego wyrzeczenia, mógłby się narazić na poważne zaburzenia psychiczne. [...]

Źródło: Sigmund Freud, *Kultura jako źródło cierpień*, [w:] B. Markiewicz, *Od Nietzschego do filozofii współczesnej. Wybór tekstów*, Warszawa 1999.

Polecenie 2

Dlaczego sublimacja może pomóc człowiekowi funkcjonować w kulturze?

Film edukacyjny

Polecenie 1

Zapoznaj się z wykładem. Czym są instancje psychiczne według Freuda?

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D15z7QFEI>

Dwie topiki Freuda

Wykłada prof. Paweł Dybel

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Dwie topiki Freuda*.

Polecenie 2

W jaki sposób zasady etyczne zostają zakorzenione w człowieku? Jak się przejawiają?

Ćwiczenie 1

Co dla Freuda oznaczały terminy „przedświadome” i „nieświadome”?

przedświadome

przedświadomość, tło ludzkiej psychiki;
może dotrzeć do świadomości, jeśli
zostanie mu poświęcona uwaga

nieświadome

to, co radykalnie wyparte; niemożliwe,
aby do tego dotrzeć; wymagające
interpretacji, ponieważ daje o sobie
znać w zniekształconej postaci

Ćwiczenie 2

W jaki sposób człowiek znajduje usprawiedliwienie dla swoich działań, które mają nieuświadomione źródła? Zaznacz poprawną odpowiedź.

- ☐ Analizuje swoje id.
- ☐ Znajduje racjonalne uzasadnienia.
- ☐ Znajduje je w swoich snach.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Psychoanaliza – stanowisko

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Wybrane problemy filozofii.

2. Dyscypliny filozofii. Uczeń wymienia następujące dyscypliny filozofii oraz określa przedmioty ich badań:

2) dyscypliny szczegółowe – filozofia człowieka (antropologia filozoficzna), filozofia przyrody, filozofia nauki, filozofia kultury, filozofia religii (wraz z teologią filozoficzną), filozofia piękna i sztuki (estetyka filozoficzna), filozofia polityki;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Poznasz poglądy Freuda na mechanizmy kształtujące psychikę człowieka, w tym instancje psychiczne.
- Wyjaśnisz, w jaki sposób, w ujęciu Freuda, życie w społeczeństwie wpływa na procesy psychiczne jednostki.
- Przeanalizujesz opisany przez Freuda podział ludzkiej psychiki i działanie ego jako „rozejmcy” pomiędzy id a superego.
- Wyjaśnisz, z czego wynika konflikt natury i kultury, który wywołuje cierpienie człowieka.

Cele operacyjne. Uczeń:

- rozpoznaje znaczenie filozofii jako istotnej części dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej;
- umie stawiać pytania światopoglądowe (w tym moralne) i poszukiwać odpowiedzi na nie z wykorzystaniem wiedzy filozoficznej;
- pojmuje rolę filozofii jako fundamentalnego składnika dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej.

Strategie nauczania:

- strategia asocjacyjna;
- strategia problemowa.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- rozmowa kierowana;
- audiobook;
- film.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- rzutnik multimedialny.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o wysłuchanie audiobooka i wykonanie polecenia nr 1:
Zapoznaj się z audiobookiem. Z czego wynika konflikt natury i kultury, który wywołuje cierpienie człowieka?

Faza wprowadzająca:

1. Przedstawienie wyświetlonego na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika tematu lekcji i celów zajęć. Wspólne ustalenie kryteriów sukcesu.

2. Dyskusja wprowadzająca. Zalogowany na platformie nauczyciel sprawdza, którzy uczniowie zapoznali się z udostępnionym przed lekcją e-materiałem. Wybrani uczniowie prezentują efekty pracy w domu. Pozostali uczniowie zadają pytania prezentującemu oraz uzupełniają informacje o swoje przykłady. Tę część lekcji kończy krótka dyskusja na temat, w jaki sposób kultura, religia, normy obyczajowe kształtują ludzką psychikę. Po zakończeniu dyskusji chętna lub wybrana osoba przedstawia wnioski.

Faza realizacyjna:

- 1. Praca z tekstem.** Uczniowie przystępują do cichego czytania tekstu e-materiału. Indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszycie minimum pięć pytań do tekstu. Uwaga: każde z pytań musi rozpoczynać się od słowa „dlaczego”. Następnie zadają swoje pytania dowolnie wybranej osobie z klasy i odpowiadają na nie. Nauczyciel może wybrać jedno z pytań do zadania domowego.
- 2. Praca z multimedium nr 2.** Nauczyciel prezentuje multimedia z sekcji „Film edukacyjny”. Tym razem uczniowie pracują w parach, przygotowując odpowiedzi na pytania:
 - *Czym są instancje psychiczne według Freuda?*
 - *W jaki sposób zasady etyczne zostają zakorzenione w człowieku? Jak się przejawiają?*Po wyznaczonym czasie wybrane pary odczytują swoje odpowiedzi na forum. Inni uczniowie uzupełniają ich wypowiedzi. Nauczyciel pilnuje porządku pracy, pełni rolę doradcy i udziela uczniom informacji zwrotnej.
- 3.** Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 1 i 2 z sekcji „Film edukacyjny”. Wskazane osoby odczytują rozwiązania na forum klasy.

Faza podsumowująca:

- W ramach podsumowania nauczyciel prosi uczniów, aby spróbowali odpowiedzieć na pytanie, dlaczego sublimacja może pomóc człowiekowi funkcjonować w kulturze (polecenie nr 2 do audiobooka).
- Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

- Wybierz i opisz jeden przykład (z literatury, teatru, kina lub sztuk pięknych), który może być ilustracją do wybranego przez ciebie pojęcia, które poznałeś w sekcji „Przeczytaj”.

Materiały pomocnicze:

- Laplanche J., Pontalis J.-B, *Słownik psychoanalizy*, tłum. E. Modzelewska, E. Wojciechowska, Warszawa 1996.
- Stone I., *Pasje utajone*, tłum. H. Krzeczkowski, Warszawa 2020.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.